

Katrine Fangen
Anne Britt Djuve

Først til Mølla?

Evaluering av alternativ inntektssikring
for flyktninger i Bærum kommune

Katrine Fangen og Anne Britt Djuve

Først til Mølla?

Evaluering av alternativ inntektssikring
for flyktninger i Bærum kommune

© Forskningsstiftelsen Fafo 2000
ISSN 0804-5135

Innhold

Forord	4
1 Bakgrunnen for innføring av alternativ inntektssikring	5
1.1 Problemstillinger for evalueringen	5
1.2 Data og metode	6
2 Flyktningarbeid i Bærum	7
3 Organiseringen av kvalifiseringsarbeidet	8
3.1 Flyktninge- og innvandrerkontoret (FINN)	8
3.2 Mølla kompetansesenter	9
3.3 Norskopplæringen: Bærum kommunale voksenopplæring (BKVO)	10
3.4 Samarbeid mellom de kommunale etatene	11
4 Innholdet i kvalifiseringsarbeidet – slik kommunen beskriver det	13
4.1 Alternativ inntektssikring	13
4.2 Flyktninger med fysiske eller psykiske problemer	15
5 Flyktningenes vurdering av kvalifiseringsarbeidet	16
5.1 Norskopplæringen	16
5.2 Aktivitetskursene	17
5.3 Arbeidspraksis	18
5.4 Flyktninge- og innvandrerkontoret	19
5.5 Vurdering av og kjennskap til flyktningguiden	19
5.6 Egen økonomi	19
5.7 Oppsummering	20
6 Oppsummering og konklusjon	21
Litteratur	23
Vedlegg 1 Spørreskjema for intervju med flyktninger	24

Forord

Dette notatet er, som tittelen viser, en evaluering av alternativ inntektssikring for flyktninger i Bærum kommune. Alternativ inntektssikring vil si at flyktingene får stønad mot at de deltar på norskopplæring, aktivitetskurs og arbeidspraksis. På denne måten ønsker man å oppnå at flyktingene får større muligheter til å bli aktive og til å integrere seg raskere enn det de ville gjort dersom de kun skulle motta sosialstønad.

I Bærum organiseres den alternative inntektssikringen, eller kvalifiseringsstønad, som den også kalles, av tre kommunale etater: Flyktninge- og innvandrerkontoret (FINN), Mølla kompetansesenter og Bærum kommunale voksenopplæring (BKVO). Denne evalueringen er finansiert av de tre etatene. I tillegg til intervjuer med ansatte ved FINN, Mølla og BKVO, er evalueringen basert på intervjuer med ni flyktninger som har mottatt kvalifiseringsstønad, og som ankom Bærum kommune i løpet av 1999. Katrine Fangen har gjennomført intervjuene og skrevet grovutkastet til notatet, og Anne Britt Djuve har gjennomført siste bearbeidingen av notatet før det gikk i trykken.

Vi vil takke Hanne C. Kavli og Åsmund Arup Seip ved Fafo for kommentarer. Takk til alle kommuneansatte og flyktninger som velvillig stilte opp til intervju. En spesiell takk går til Ingunn Wiig fra Mølla kompetansesenter for samarbeid i gjennomføringen av intervjuer og kontakt underveis i prosjektet.

Oslo, mai 2000

Katrine Fangen og Anne Britt Djuve

1 Bakgrunnen for innføring av alternativ inntektssikring

I perioden 1994–96 ble det i Bærum gjennomført et toårig prosjekt «Prosjekt helhetlig kvalifisering». Prosjektets mål var å tilrettelegge helhetlige tilbud som øker flyktingenes muligheter til videre kvalifisering for å komme ut i inntektsgivende arbeid. På grunnlag av dette prosjektets anbefalinger fattet kommunaldirektøren for helse- og sosialavdelingen et administrativt vedtak om at Bærum kommune skulle stille krav til deltakelse i heldagskvalifisering for voksne flyktinger som var helsemessig i stand til det. Ifølge vedtaket skulle deltakeren få utbetalt kursstøtte istedenfor sosialhjelp.

Høsten 1996 vedtok Bærum kommunestyre at det skulle utarbeides en melding om kommunens flyktning- og innvandrerpolitikk. I november 1997 ble flyktning- og innvandrermeldingen vedtatt i kommunestyret. Meldingens overordnede mål er at 70 prosent av arbeidsføre flyktinger og innvandrere skal være i arbeid eller utdanning to år etter bosetting i kommunen. På bakgrunn av vedtakene i flyktning- og innvandrermeldingen ble den alternative stønadsformen satt i gang.

På bakgrunn av det arbeidet som ble gjort i etterkant av vedtakene, søkte de tre tjenestestedene Bærum kommunale voksenopplæring, Flyktninge- og innvandrerkontoret og Mølla kompetansesenter i fellesskap om prosjektmidler fra Kommunal- og regionaldepartementet. Bærum er en av 16 kommuner som fikk midler fra Kommunal- og regionaldepartementet og Utlendingsdirektoratet til et prøveprosjekt for å «vri inntekten for nyankomne flyktinger fra passiv sosialstøtte til aktive tiltak som fremmer kvalifisering for ordinært arbeid og utdanning».

1.1 Problemstillinger for evalueringen

På et såpass tidlig tidspunkt i prosjektperioden er det lite aktuelt å evaluere måloppnåelsen med hensyn til å få flyktingene ut i arbeid. Vi har derfor konsentrert oss om å studere gjennomføringen av prosjektet, med spesiell vekt på deltakernes erfaringer. Vi forsøker også å se deltakernes vurderinger av prosjektet opp mot de ansattes beskrivelser, og hvordan de faktiske arbeidsmetoder og samarbeidsformer samsvarer med prosjektbeskrivelsen. Siden individuelt tilrettelagte kvalifiseringsløp basert på individuelle handlingsplaner står sentralt i metodikken, er vi spesielt opptatt av hvordan de individuelle behovene til den enkelte deltaker ivaretas.

Implementeringen av selve den alternative inntektssikringen kan vanskelig evalueres gjennom samtaler med deltakerne. Dette både fordi deltakerne ikke har noe sammenhengsgrunnlag (de har ikke forsøkt seg som sosialklienter), og fordi det er lite hensiktsmessig å spørre folk om de kunne ha tenkt seg mer penger. Vi har imidlertid inkludert temaet

økonomi i intervjuene med deltakerne, ved å spørre om de klarer seg økonomisk med det de får fra prosjektet. Vi har også inkludert temaet i samtalene med de ansatte.

Avslutningsvis vil vi dessuten forsøke å påpeke eventuelle problemområder og systemhindringer som kan hindre en enda bedre utnyttelse og utforming av programmet.

1.2 Data og metode

Evalueringen bygger på dybdeintervjuer med ni deltakere i prosjektet. Tolv flyktninger var innkalt til intervju, men tre av disse møtte ikke opp. De tre ble innkalt på ny, men møtte heller ikke opp andre gang. De tolv ble trukket ut fra en liste over samtlige flyktninger bosatt i 1999, som et tilfeldig utvalg av alle flyktninger som var over 20 år.

Informasjon om innholdet i kvalifiseringsarbeidet er innhentet gjennom intervjuer med personer som er sentrale i forbindelse med praktiseringen og utformingen av kvalifiseringsprogrammet i Bærum kommune, det vil si ansatte ved Flyktninge- og innvandrerkontoret, Mølla kompetansesenter og Bærum kommunale voksenopplæring. I tillegg har jeg benyttet informasjon som ble gitt i søknaden som Flyktninge- og innvandrerkontoret og Mølla kompetansesenter sendte til Kommunal- og regionaldepartementet for å få midler fra UDI/KRD til å starte opp prøveprosjekt med alternativ inntektssikring, samt andre dokumenter fra Flyktninge- og innvandrerkontoret og Mølla, som møtereferater, retningslinjer m.m.

2 Flyktningarbeid i Bærum

Bærum var en av de første norske kommunene som tok imot flyktninger, noe som har sammenheng med den geografiske nærheten til tidligere Oslo lufthavn ved Fornebu. For ti år siden var det først og fremst kuratorgruppen ved sosialkontoret som jobbet med flyktninger. Flyktninge- og innvandrerkontoret (FINN) ble etablert i 1982. FINN hadde ansvaret for integreringsarbeidet de første tre årene etter bosetting. På denne tiden drev FINN selv ulike tiltak og programmer overfor flyktningene.

I 1996 ble kursstønad innført. Kvalifiseringsstønad ble fra da av gitt til noen utvalgte grupper av flyktningene. På denne tiden ble FINN omorganisert, som ledd i en større kommunal omorganisering. Staben ved FINN ble redusert, og en del oppgaver flyttet ut av kontoret. Den nye modellen er basert på at FINN i større grad skal være «bestiller» og i mindre grad «utfører» av tjenester overfor flyktninger. BKVO og Mølla kompetansesenter er de viktigste samarbeidspartene og «utførerne» for FINN. FINN kjøper også i visse tilfeller tjenester fra private firmaer, for eksempel norskkurs. Fra 1999 ble kvalifiseringsstønden utvidet til å gjelde alle flyktninggrupper, og et nytt reglement for kvalifiseringsstønad ble vedtatt.

Bærum kommune tar årlig imot 105 flyktninger. Familiegjenforeninger prioriteres, og i det siste har Bærum også lagt vekt på å bosette flere ulike minoritetsgrupper. De ser det som sunt å ha mange ulike grupper for ikke å bli for opphengt i spesielle typer problemer som kanskje kjennetegner en gruppe. De ansatte ved FINN mener dessuten at med nye grupper av flyktninger er det lettere å tenke nytt også rundt kvalifiseringsforløpet. I de senere årene har de tatt inn mange irakere og iranere, samt serbere og kosovoalbanere. I fjor tok de imot en del flyktninger fra Rwanda og Burundi. Tidligere bosatte kommunen en del somaliere. Bærum kommune har dessuten en oppfatning av at UDI ønsker å sende de mest krevende flyktningene til Bærum, fordi kommunen har et godt tilbud.

3 Organiseringen av kvalifiseringsarbeidet

Ansvar for kommunens integreringsarbeid er delt mellom Flyktninge- og innvandrerkontoret (FINN), Bærum kommunale voksenopplæring (BKVO) og Mølla kompetansesenter. Alle etatene er underlagt Seksjon for arbeid, aktivitet og opplæring. De tre etatene inngår i et tverrfaglig samarbeidsteam omkring den enkelte deltaker i prosjektet.

Arbeidsmarkedsetaten (Aetaten) er ikke inne i samarbeidsteamet. FINN har lite direkte kontakt med Aetaten. Mølla kompetansesenter har noe samarbeid. De benytter seg både av Aetatens generelle og individuelle tiltak. Flyktningkonsulentene har dessuten jevnlig kontakt med markedsavdelingen på arbeidskontoret.

Nedenfor vil vi gå nærmere inn på de tre kommunale tjenestestedenes oppgaver og arbeidsmetoder.

3.1 Flyktninge- og innvandrerkontoret (FINN)

Organisering

Flyktning- og innvandrer kontoret har i dag en stab bestående av leder og tre faggrupper, hver med sin leder; nemlig integreringsgruppen, der seks flyktningrådgivere er med, merkantil gruppe og tolketjenesten. I tillegg har kontoret ansatt en psykiatrisk sykepleier. De ansatte har relativt ulik bakgrunn og fartstid. Et par ansatte har vært ved kontoret siden det startet opp. Lederen har det administrative ansvaret. Han har resultat-, budsjett- og personalansvar. Han har således lite med flyktningene direkte å gjøre.

Personalet har ulik bakgrunn, både med hensyn til fartstid og utdanning. Noen få har vært ved kontoret siden starten, og noen er nye. Noen av rådgiverne har universitetsutdanning, blant annet antropologi, andre har høyskoleutdanning, blant annet sosionomutdanning. En av rådgiverne er revisor. Hver rådgiver har ansvar for å følge opp 26 voksne over 18 år. I tillegg kan hver rådgiver ha ansvar for ti til tyve barn.

Arbeidsoppgaver

FINN har et budsjett på cirka 25 millioner kroner (det vil si mesteparten av det statlige integreringstilskuddet på cirka 31 millioner kroner). Midlene brukes til driften av FINN, kjøp av tjenester fra for eksempel Mølla, utbetaling av kvalifiseringsstønad samt til refusjon av sosialhjelpsutgifter for flyktninger som er overført til et områdekontor (sosialkontor) og som fremdeles er tilskuddsberettigede i henhold til reglene for det statlige integreringstilskuddet.

Ved innføringen av den nye organisasjonsstrukturen i Bærum ble Flyktninge- og innvandrerkontoret ansvarlige for utarbeidelsen av individuelle handlingsplaner med kontrollpunkter for oppfølging underveis i det toårige løpet. Selve utarbeidelsen av handlingsplanen skjer i et tverrfaglig team, bestående av norsklærer fra Bærum kommunale voksenopplæring, en flyktningkonsulent fra Mølla kompetansesenter, en rådgiver fra FINN og flyktningen selv. Teamet kan også trekke inn andre personer ved behov.

3.2 Mølla kompetansesenter

Organisering

Mølla kompetansesenter er et kommunalt senter for utredning, kvalifisering og formidling av ulike brukergrupper som har problemer med komme inn i arbeidsmarkedet, og som arbeidskontoret i liten grad har tilbud til. Brukergrupper i tillegg til nyankomne flyktninger er psykiatriske pasienter, psykisk utviklingshemmede, ungdom som er sosialt yrkeshemmet,¹ enslige mødre som er sosialt vanskeligstilte, sosialklienter og gråsoneklienter som personer med lærevansker. Mølla har dessuten ansvar for oppfølging av alle som har lærlingeplass i kommunen. Tilbudet kan vare i inntil tre år.

Arbeidsoppgaver

Flyktninge- og innvandrerkontoret bestiller tjenester fra Mølla ut fra det som kommer fram i det tverrfaglige teamet. Mølla har et eget flyktningsteam som består av leder, tre flyktningkonsulenter og prosjektleder for prosjekt språkpraksisplass.

To av konsulentene jobber med flyktninger som er bosatt fra og med 1999, og én jobber med dem som kom før 1.1.1999. Konsulentenes hovedoppgave er å få flyktningene ut i praksis eller jobb, enten til ordinære arbeidsplasser eller arbeidstrening i egen virksomhet (miljøverksted på Mølla kompetansesenter). Miljøverkstedet skal imidlertid kun være et kortvarig tilbud, hvor hensiktene er at konsulentene skal kunne kartlegge hvilke behov deltakerne har. Miljøverkstedet dekker åtte hele plasser, hvorav fire til flyktninger.

Konsulentene har dessuten et oppfølgingsansvar i forhold til aktivitetskursene i regi av BKVO/Bærum kommunale kurscenter. De knytter kontakt med flyktningene før de er aktuelle for praksisplass, gjennom å oppsøke flyktningene i forbindelse med norskkopplæringen og aktivitetskurs, samt gjennom møtene i tverrfaglig team. Etter at flyktningene er ferdige på aktivitetskurs, er det Mølla som har hovedansvaret for kvalifiseringsarbeidet.

En av konsulentene på Mølla er informasjonskonsulent og næringslivskontakt. Denne konsulenten arbeider med alle klientgruppene på Mølla. Vedkommende koordinerer også all kontakt mellom arbeidsgivere og flyktningene. Denne konsulenten tar alltid den første kontakten med store bedrifter, deretter overtar flyktningkonsulentene oppfølgingen. På

¹ Et begrep arbeidsmarkedsetaten opererer med, dvs. ungdom som ikke klarer å skaffe seg arbeid selv, men som har gjort seg ferdig med evt. straffesoning.

denne måten unngår de at ulike konsulenter ringer en arbeidsgiver flere ganger i samme ærend. Slik overlappende virksomhet har vært et problem tidligere.

Mølla har satset på å etablere jobbanker. Disse er bygget opp både ved at arbeidsgivere tar kontakt med Mølla, og ved at Mølla benytter sine tidligere kontakter med arbeidsgivere.

Foreløpig har Mølla et års drift med denne modellen. Ved årsskiftet 1999/2000 var det kun to av i alt 71 deltakere på prosjektet som var formidlet ut i praksis eller jobb. En av dem er på arbeidstrening, som startet opp i annet kvartal 1999.

3.3 Norskopplæringen: Bærum kommunale voksenopplæring (BKVO)

Voksenopplæringen har et meget stabilt miljø av lærere. For tiden har de ti lærere på dagtid. Wøyen og Sandvika kurssentra har til sammen 17 lærere på dagtid. Mange av lærerne har tidligere undervist i ungdomsskolen. Flertallet av lærerne har videreutdanning i enten migrasjonspedagogikk eller norsk for fremmedspråklige, og norsk i fagkretsen.

Personalet ved Bærum kommunale voksenopplæring har blitt kurset av lærere ved Rosenhof voksenopplæringscenter i Oslo. De innhenter også ekspertise fra andre steder. De føler imidlertid at de selv ligger ganske langt fremme i den faglige utviklingen, men kunne ha ønsket seg en noe mer alders- og kjønnsmessig heterogen lærerstab.

Det er cirka 400 elever til sammen til enhver tid. Hovedvekten er innvandrere, selv om andelen flyktninger er noe større på dagtid enn på kveldstid. Undervisningen foregår både i Sandvika og ved kvinneundervisningen på Wøyen. I Sandvika er det 300 elever, både flyktninger og innvandrere. Flyktninggruppen har til tider vært mannsdominert og er for tiden kurderdominert, men stort sett er det en ganske jevn kjønnsfordeling, ifølge lærerne. Voksenopplæringen forsøker å blande klassene slik at det ikke blir så lett å kommunisere på kurdisk. Klassestørrelsen varierer fra seks til tyve personer. Målet er at nyankomne skal få et norsktilbud i løpet av en måned. Ingen skal vente mer enn to måneder. Analfabetene venter lengst, siden det kan ta litt tid før det er etablert en gruppe som er stor nok til at skolen har økonomi til å starte opp.

Det siste året har skolens ledelse forsøkt å legge opp til at lærerne skal jobbe i team framfor det gamle systemet med «hver klasse sin lærer». Det at lærerne jobber i team innebærer at de jobber tettere sammen om den enkelte flyktning, og at en lærer ikke nødvendigvis har den samme gruppen hele dagen. Dette gjør det også lettere for andre lærere å ta over en klasse ved for eksempel sykdom. I tillegg setter de sammen grupper på tvers av nivåene i enkelte sammenhenger.

Lærerne prøver å fokusere på at elevene kan mye, selv om de ikke kan norsk. Samtidig må de forberede dem på å leve i det norske samfunnet, og hvordan de for eksempel kan ta vare på barna sine her.

Det meste av undervisningen foregår i klasserommet, men det arrangeres også noen ekskursjoner, både i nærmiljøet og til for eksempel museer i Oslo. Kunnskap om lokalmiljøet er en naturlig del av undervisningen (jf. Opplæringsplanen). Geografisk beliggenhet i nærheten av Oslo gjør at lærerne betrakter hovedstaden som en utvidet del av lokalmiljøet. Det brukes også en del tid i klasserommet til å snakke om lokalmiljøet.

BKVO har vært med på å utarbeide et opplegg for språkpraksisplasser, der hver deltaker skal ha et par timers norskundervisning per uke ute på arbeidsplassen. En av de tidligere lærerne ved BKVO er nå ansatt ved Mølla og har spesielt ansvar for språkpraksis.

Utover selve norskopplæringen skal de lærerne som har nyankomne flyktninger delta på tverrfaglige teammøter. I tillegg til norskopplæringen, som drives av BKVO, får flyktningene tilgang på aktivitetskurs, som FINN bestiller fra Bærum kommunale kurscenter. For tiden kan flyktningene velge mellom datakurs, sømkurs, samfunnsorientering og forberedende teori til førerprøven. Kursene varer i tre måneder og skjer i klasserommene hos BKVO. Elevene kan med andre ord skifte aktivitet hver tredje måned.

3.4 Samarbeid mellom de kommunale etatene

Samarbeidet mellom de tre etatene Mølla, Flyktninge- og innvandrerkontoret og Bærum kommunale voksenopplæring ser ut til å fungere relativt godt. Samarbeidet beskrives som bedre nå enn det har vært tidligere. Spesielt framheves fordelene av at flyktningene nå slipper at en rekke ulike instanser går inn og kartlegger de samme tingene. Noen av informantene peker like fullt på enkelte uenigheter.

Først og fremst er det noe divergens mellom de ansatte ved Mølla kompetansesenter og norsklærerne fra voksenopplæringen i forhold til når flyktningene skal begynne i arbeidspraksis. De ansatte ved Mølla mener at flyktningene blir værende for lenge i aktivitetskurs ved voksenopplæringen. De vil gjerne få flyktningene tidligere over til kompetansesenteret, for å komme i gang med arbeidspraksis og formidling til ordinært arbeid. En av informantene fra Mølla mener at kartleggingen som skjer gjennom tverrfaglig team ikke er god nok for Møllas formål, og at det er tidkrevende å motivere flyktningene for noe de ikke selv har vært med på å planlegge. Det blir derfor tidkrevende å skaffe flyktningene en jobb og kartlegge hva de kan og vil.

De framhever dessuten behovet for at flyktningene skal ha heldagspraksis, siden det har vist seg svært vanskelig å finne arbeidsgivere som er villige til å ta inn arbeidstakere halve dager. Det er betydelig lettere å bli enige om tilpasninger når det gjelder antall dager i uka. Dette taler for heldags norskopplæring noen dager i uka, slik at det frigjøres tid til heldagspraksis andre dager. Motargumentet fra voksenopplæringen er at det er for tungt for flyktningene å sitte på skolebenken hele dager. Enkelte av lærerne mener dessuten at flyktningene presses inn i en åttetimers dag, og at dette er uheldig for lekselesingen. Spesielt gjelder dette kvinner med mange barn. Dessuten kan det være noen praktiske problemer for voksenopplæringen ved en slik løsning knyttet til det å få lærerkabalen til å gå opp.

Et forslag til løsning fra Møllas side er å stykke opp dagen med organisert lekselesing. Dette praktiseres allerede, idet flyktningene har tilbud om lekselesing med lærer til stede to ettermiddager i uken.

Vi aner altså konturene av den velkjente konflikten mellom pedagogene i norskopplæringen på den ene siden og de mer arbeidslivsorienterte flyktningkonsulentene og rådgiverne på den andre. Både FINN og Mølla kunne nok ha tenkt seg noe mer fleksibilitet i

norskopplæringen. Det er også et problem for samarbeidsrelasjonene at norsklærerne har liten tid til å delta i fellesfora. Dette har igjen sammenheng med de statlige refusjonsordningene for voksenopplæring, som er knyttet til undervisningstimer og gruppestørrelse. Stor turnover på Flyktninge- og innvandrerkontoret framheves også som et forhold som har hemmet utviklingen av gode samarbeidsrelasjoner mellom etatene.

4 Innholdet i kvalifiseringsarbeidet – slik kommunen beskriver det

Programmet har som mål at alle deltakere skal tilbys et heldagsopplegg i norsk, aktivitets- og arbeidstrening. Utbetaling av kvalifiseringsstønad er knyttet til deltakelse i dette opplegget, ved at de som ikke møter opp til undervisning og aktiviteter trekkes i stønad. En sentral målsetting i den nye modellen er å legge grunnen for en god bosettingsperiode og et godt sosialfaglig arbeid ved å spille på et spekter av mulige kvalifiseringstiltak. Det er også et ideal for arbeidet at tiltakene skal følge tett på hverandre, slik at det skal bli minimalt med venting for flyktningene.

4.1 Alternativ inntektssikring

Det er en sentral ide bak kvalifiseringsarbeidet at flyktningene ikke skal motta (passiv) sosialhjelp, men få stønad som er knyttet opp mot deltakelse i et kvalifiserings samarbeid. Alle deltakere over 20 år får kr 200,- per virkedag. I tillegg får de husleie og husleiestøtte som utregnes etter antall husstandsmedlemmer. De får også dekket utgifter til barnehage. Det utbetales også et eget tilskudd til hjemmeboende barn over 16 år, som kompensasjon for at barnetrygden da bortfaller.

Selve kvalifiseringsarbeidet er inndelt i tre faser:

1. Bosettingsfasen: Før flyktningene kommer til Bærum, samarbeider kommunen med UDI og eventuelt asylmottaket for å finne bolig. Bosettingsfasen varer gjerne et par måneder.

2. Etableringsfasen innledes når flyktningene kommer til Bærum, og den varer i to måneder. Når flyktningene kommer, skriver de under en etableringsavtale. Avtalen blir skrevet for bosettingsmåneden og de to påfølgende måneder. Flyktningene får møbler, klær og andre ting de trenger. En rådgiver fra flyktninge- og innvandrerkontoret har hovedansvaret for at flyktningene skal finne seg til rette. Den enkelte flyktning følges av én rådgiver gjennom hele perioden. Det er et mål at flyktningene i løpet av etableringsfasen skal bli kjent med Bærum kommune. De kobles til en miljøarbeider ved FINN, som bidrar med en del praktisk informasjon om hvordan man bor i Norge.

Tidlig i etableringsfasen skjer den første kartleggingssamtalen. Rådgiveren foretar i denne samtalen en omfattende kartlegging av flyktningens situasjon. Samtalen handler mest om flyktningens fortid, bakgrunn og flukthistorie. Etter kartleggingssamtalen innkaller rådgiver til et første møte med tverrfaglig team. Kartleggingssamtalen kopieres opp og gis til alle i tverrfaglig team, og hver av partene får sine oppgaver. Ved neste teammøte evaluerer de utførelsen av oppgavene.

Det tverrfaglige teamet koordineres av rådgiver ved FINN og består i tillegg, som tidligere nevnt, av de andre relevante aktørene: norsklærer fra BKVO, flyktningkonsulent fra Mølla, eventuelt aktivitetslærer og flyktingen selv. På første møte med tverrfaglig team skrives den første individuelle handlingsplanen. Handlingsplanen skal være utgangspunkt for kvalifiseringsløpet som starter i den tredje måneden. Etter det første møtet med tverrfaglig team inngår flyktingen dessuten en kontrakt med Bærum kommune, der flyktingen forplikter seg til å delta i et kvalifiseringsopplegg i inntil åtte timer per dag. Bærum kommune forplikter seg til å utbetale kvalifiseringsstønad, under forutsetning av at deltakeren oppfyller aktivitetene som er spesifisert i vedlegg til kontrakten. Kontrakten kobles dermed opp mot handlingsplanen.

Hensikten med tverrfaglige teammøter er at de som jobber sammen med flyktingen i fellesskap skal stake ut en vei videre. Målet er at kompetanse skal hentes inn fra flere steder, og at ikke rådgiver alene skal ha hele ansvaret. Flyktingen vil også få flere erfaringer etter hvert, og selv kunne komme med innspill om hva det er aktuelt å jobbe med framover. Målet er å få flyktingen til å delta aktivt i arbeidet med egen utvikling. I starten opplevde man i en del tilfeller at det oppsto uenigheter mellom de ulike teammedlemmene på møtene. For å unngå diskusjon om «kjøreregler» mens flyktingen er til stede, har teamet nå et lite formøte og et ettermøte.

3. Kvalifiseringsfasen. Kvalifiseringsfasen starter når flyktingene begynner på norskopplæring. De får tilbud om inntil åtte timer opplæring bestående av norskundervisning, lekselesing, aktiviteter og etter hvert arbeidspraksis. Enkelte flyktinger kan ikke delta hele dagen på grunn av barneomsorg, dårlig helse o.a. Hensikten med aktivitetskursene er å styrke norskopplæringen med andre relevante kvalifikasjoner: data, søm, førerkort, mødre- og fedregrupper. Aktivitetskursene varer i tre måneder, og den enkelte kan ta inntil to kurs. Kursene er ment å skulle bidra til å styrke forståelsen av det norske samfunn.

Det skal holdes faste møter med det tverrfaglige teamet annenhver måned for å følge opp progresjonen i forhold til arbeid og utdanning. Rådgiver har i tillegg til dette kontakt med flyktingen ved behov.

Når tverrfaglig team kommer fram til at flyktingen er klar for å forsøke seg i arbeidslivet, kan flyktingen få arbeidspraksis på heltid. Tidspunkt for første arbeidspraksis er et tema det kan være noe uenighet om i tverrfaglig team. Dersom flyktingen selv ønsker å forsøke seg, skal dette veie tungt. En arbeidspraksis varer vanligvis i tre måneder. Det vanlige er at kommunen betaler arbeidspraksisen med egne midler, men det forsøkes regelmessig å hente midler (kurspenger) fra arbeidskontoret.

Det er i dag få som er ute på et arbeidssted. I 1999 ble det bosatt 71 flyktinger over 18 år. Alle disse er deltakere i kvalifiseringsprosjektet, men kun to av dem er ute i praksis.

Bærum kommune har, som en av svært få kommuner i Norge, satt i gang en slags fadderordning for nyankomne flyktinger. Ordningen startet i 1999. Alle flyktinger som ankom Bærum kommune dette året fikk tilbud om egen fadder. Flyktingguideprosjektet er ment å styrke den sosiale integreringen til flyktingene. Prosjektet innebærer at flyktingene får tilbud om at det opprettes kontakt med en norsk guide eller kontaktperson som de kan ha kontakt med i fritiden. Ordningen er basert på frivillig arbeid. Det har vært god pågang av nordmenn som stiller opp.

I 1999 satte kommunen også i gang Prosjekt språkpraksisplass. Dette prosjektet vil vare ut år 2000. Det er plass til åtte flyktninger av gangen på prosjektet. De gjennomgår et forkurs på fem uker, og deretter er de ti uker utplassert på et arbeidssted, hvor de får to timer norsk-opplæring per uke av en lærer fra BKVO.

4.2 Flyktninger med fysiske eller psykiske problemer

Prosjektet med alternativ inntektssikring prioriterer arbeidsføre flyktninger. Personer med uttalte fysiske eller psykiske lidelser forutsettes å få et tilbud fra helsevesenet. FINN har imidlertid ansatt en psykiatrisk sykepleier i 100 prosent stilling. Denne stillingen ble opprettet lenge før alternativ inntektssikring ble innført. Psykiatrisk sykepleier er også med i integreringsgruppen, og kan der bidra med generelle vurderinger som er nyttige for flyktningsrådgiverne. Som følge av taushetsplikten kan hun ikke gi videre informasjon om enkeltpersoner. Hun har rutinemessig minst én samtale med alle flyktningene, og har ellers kontakt med dem etter behov.

De ansatte ved Flyktnings- og innvandrerkontoret har en dialog med den kommunale helsetjenesten. De informerer blant annet om hva slags (helsemessige) krav som stilles for deltakelse i kvalifiseringstilbudene, blant annet for å forebygge sykemeldinger som etter deres syn er unødvendige. Av de intervjuede flyktningene i denne undersøkelsen, er det kun én som forteller om store psykiske helseproblemer. Han får psykiatrisk behandling. Han forteller at bekymring over familien som er igjen i hjemlandet tar mye av hans konsentrasjon, og at det går ut over hans læreevne. I det store og det hele må flyktningene benytte den allmenne helsetjenesten i kommunen. Det finnes et helsetilbud som har noe kompetanse overfor flyktninger. Blant annet brukes Blakstad sykehus en del, dessuten har FINN et tett samarbeid med Asker psykiatriske poliklinikk. Problemet er at det er lange ventelister.

Alle flyktningene får en første legesjekk hos den allmenne helsetjenesten der de bor. Overføringsflyktninger må også gjennom en obligatorisk legesjekk. De får også en første tannlegebehandling gratis.

5 Flyktingenes vurdering av kvalifiseringsarbeidet

5.1 Norskopplæringen

Flyktinginformantene er jevnt over svært tilfredse med norskundervisningen. De ser alle nødvendigheten av å lære norsk, og ønsker ikke å gå ut i fast arbeid ennå, fordi de da må slutte med norskundervisningen. Noen sier også at de heller ikke ønsker praksisplass før de kan norsk bedre.

Et par informanter har likevel noen kritiske betraktninger. Ifølge en av informantene diskuterer elevene en del seg imellom om læreren har en god måte å undervise på eller ikke, og om hvorvidt de får nytte av undervisningen. Selv synes han undervisningen kunne vært mye bedre tilpasset, men han synes ikke han som elev kan si til læreren at undervisningsmetoden ikke fungerer. Selv om elevene er voksne mennesker, hender det ofte de snakker i munnen på hverandre. Den beste læreren er derfor den som klarer å styre klassene, og som klarer å følge opp elevene, om de gjør leksene sine eller ikke. Fra sitt hjemland er han vant til at elevene har mye mer respekt for læreren. Undervisningsmåten er viktig, men den faglige kompetansen er ikke så viktig, sier han, det viktigste er måten læreren underviser på. Han foreslår at representanter fra skoleverket burde komme og høre på undervisningen, for å evaluere den og se om elevene er interessert.

Et par av informantene trekker fram som positivt at de har tilgang til hjelpemidler som cder de hører på og skriver diktat fra m.m. For øvrig nevner noen informanter at det er bra med diskusjoner i timene. Andre informanter blir imidlertid lett tause i slike situasjoner.

En av de kvinnelige informantene er analfabet, og sier hun lærer svært sakte. Det er vanskelig å lære fordi hun ikke kjenner de latinske bokstavene. Hun sier de ordene hun kan på norsk, men dersom hun ikke vet hvordan hun skal uttrykke seg, tier hun heller stille.

Den av informantene som snakket best norsk hadde hatt gode muligheter til å treffe nordmenn gjennom jobben han har på kveldene og i enkelte helger. Han hadde også vært idrettsleder for norske barn, og lært mye norsk gjennom det.

Flere av flyktingene har liten eller ingen skole fra hjemlandet, og har derfor problemer med teori og skolemessig undervisning her. En av dem kuttet derfor ut hele norskopplæringen. Likevel snakker han veldig bra norsk, noe han tilskriver at han har mange norske venner, tidligere har vært i arbeid i Norge og har sin sønn i norsk barnehage. En annen av informantene hadde svært vanskelig for å lære norsk på voksenopplæringen, fordi han etter eget utsagn har dårlig hukommelse, og har vanskelig for å skrive og lese. Han sier selv at han ikke var så god på skolen i hjemlandet, men at han lærer fort praktiske ting. Han prøver å snakke så mye han kan, og synes han lærer mye av det. Han snakker meget godt norsk.

Viktigheten av å omgås nordmenn og muligheten til å praktisere språket framheves av flere som vel så viktig som å sitte på skolebenken. Noen synes imidlertid at det er vanskelig å praktisere norsk med nordmenn: En av informantene som ikke hadde vært i jobb her, og som snakket relativt dårlig norsk, sa at hun syntes det var lettere å snakke norsk med de andre flyktingene, uavhengig av nasjonalitet, fordi de snakket mer forståelig enn nordmenn.

Et par av kvinnene synes det er vanskelig å lære norsk fordi de er hjemme med barn, og har få eller ingen muligheter til å praktisere utenom de få timene de har i uken på norskundervisningen. Den ene av kvinnene sier hun ønsker å begynne med heldagsundervisning så snart barna begynner i barnehagen. Kvinnene gir uttrykk for at de på sikt ønsker å kunne forsørge seg selv, gjennom egen jobb.

En av mennene sier det går langsomt for ham å lære seg norsk, fordi han bekymrer seg så mye om familien sin som er igjen i en flyktingleir. Før han får visshet om de kan komme hit, lærer han svært langsomt.

En annen av informantene sier han savner mer samfunnskunnskap, geografi m.m. i norskundervisningen. Han har nemlig planer om å ta den såkalte Bergenstesten, og da trenger han mer kunnskap om samfunn m.m., ikke bare språk. Flere av informantene har forsøkt å ta IFF-test, men har foreløpig ikke fått god nok poengsum til at de kan bruke den i forbindelse med å få jobb.

5.2 Aktivitetskursene

Flere av flyktingene uttrykker misnøye med innholdet på aktivitetskursene. De forteller at de har problemer med konsentrasjonen den siste halvdel av dagen, og at de får lite igjen for kurset. Noen uttrykker også at det er et problem at deltakerne er på så ulike nivåer, og resultatet blir at noen synes kurset blir kjedelig fordi det går for sakte fram, mens andre faktisk ikke skjønner noe. Et par deltakere uttrykker ønske om at de som er på samme nivå blir plassert i samme gruppe, slik at dette problemet blir mindre.

Vi fikk flere eksempler på at aktivitetskursene ikke var helt godt tilpasset deltakernes behov og ønsker. En kvinne var kun et par ganger på søm før hun fant ut at dette ikke var noe for henne. Så begynte hun på data, der hun først og fremst har nok med å lære å taste. Som en av mennene gir uttrykk for, trengs det relativt gode språkkunnskaper for å kunne følge undervisningen på datakurset. Det samme problemet viser seg i teorikurset for norsk førerkort. Her gir et par av deltakerne uttrykk for at det er mange ord og uttrykk som de ikke forstår, og som gjør at de har vanskelig for å få utbytte av kurset. En informant mener at læreren tar lite hensyn til dette, og går alt for fort fram. Han spør ikke om alle har forstått det han sier. En av informantene har gått på kurset tre ganger, og flere av dem har også prøvd å ta teori prøven, men har strøket. Manglende kunnskap om de norske uttrykkene som inngår i testen gjør det vanskelig for dem å bestå testen. Flere av mennene har vært sjåfør i hjemlandet, og ønsker nå å få norsk førerkort.

En av mennene hadde gått tre ganger på samme kurs, samfunnsinformasjon. Grunnen til at han hadde valgt samme kurset om og om igjen, var at når han først måtte delta på kurs, ville han delta på det kurset hvor han fikk størst mulighet til å praktisere norsk.

De fleste flyktningene synes det kunne være nok med norskundervisning, og droppet aktivitetskursene. En av informantene sier at de flyktningene som går på norskundervisning, burde få tilbud om to–tre timers arbeidspraksis hver dag. Ansatte burde selv tatt initiativ for å spørre elevene om det, mener han. Han har lagt merke til at på aktivitetsgruppene data, teori til førerprøven, samfunnsorientering og søm, er det svært stor forskjell på forståelsen hos elevene. Noen forstår ingenting, andre forstår alt. Alle som har samme nivå burde gått på samme gruppe, mener han, istedenfor å plassere de som ikke kan noe sammen med dem som har gått i mange år. For å delta på sømkurs, trenger man ikke språkkurs først. Men for å delta på data, må man ha grunnleggende kjennskap til språk for å kunne følge med.

Et stort flertall av informantene framhever at flyktningene er slitne etter å ha hatt norskopplæring fram til kl 12.00, og at det derfor ville vært bedre med arbeidspraksis halve dagen. Hvis Mølla plasserer fire–fem elever ut på praksisplasser, vil de kunne lære språket, og de blir fortore integrert, påpeker en informant, som opplever aktivitetskursene som svært kjedelige. Han synes ikke det spiller noen rolle om de får en jobb de er overkvalifisert til. Man må jobbe for å klare seg, sier han. En annen informant mener de i det minste kunne fått et tilbud siste halvdel av dagen, som kunne innebære at de traff flere mennesker, også nordmenn. Hun framhever, i likhet med flere andre informanter, at det er svært slitsomt å sitte inne i et klasserom hele dagen, og at når de kommer hjem orker de nesten ikke gjøre noe annet enn å lage middag og hvile ut til neste dag. En annen informant nevner også at det er ugunstig at kursene varer helt til kl 16, fordi de da ikke rekker å gå i banken eller lignende etter endt dag.

En av informantene går for tredje gang på samfunnsinformasjon. Begrunnelsen hans for å ta dette kurset om og om igjen, er at han mener dette kurset gir best språkpraksis, og det er det han trenger mest. Han trekker fram som gunstig både at de diskuterer mye, at de lærer om samfunnsforhold, og at de drar på utflukter. Men også han ville helst at de kunne kutte aktivitetskursene med i hvert fall to timer hver dag, slik at de kunne slutte kl 14 istedenfor kl 16.

5.3 Arbeidspraksis

Blant flyktninginformantene er det kun noen få som har vært ute i arbeidspraksis, mens flertallet av dem ønsker seg praksis. De synes det blir lenge med hele dager på skolebenken, og kunne heller tenke seg en ordning med halve dagen norskopplæring, og halve dagen et annet sted hvor de treffer andre mennesker, gjerne et arbeidspraksissted. Det kan virke som mange av flyktningene er beskjedne i å fremme sine ønsker, og venter på at de ansatte skal ta initiativ på vegne av dem.

Et par av informantene har klart å skaffe seg jobb på egen hånd, og disse har også betydelig bedre økonomi enn de andre, samt at de snakker bedre norsk, enda de ikke har gått lenger på norskopplæring. Flere av informantene, også blant de kvinnene som nå er hjemme med barn, uttrykker et sterkt ønske om å på sikt kunne forsørge seg selv, uten tilskudd fra kommunen. Det mangler altså ikke på vilje blant flyktningene til å oppfylle FINNs målsetting om at flyktningene skal ut i arbeid.

5.4 Flyktninge- og innvandrerkontoret

Alle flyktninginformantene sier de blir behandlet med respekt på Flyktninge- og innvandrerkontoret, men noen ønsker enda mer hjelp, særlig i forbindelse med å få slektninger i hjemlandet til Norge. Noen av dem tenker svært mye på familien, som enten er forfulgt eller syk, og dette tar mye av deres tid og oppmerksomhet.

De fleste av informantene har en fast rådgiver de jevnlig snakker med, mens en informant sier hun ikke vet hvem som er rådgiveren hennes lenger, og at hun har hatt mange forskjellige rådgivere.

En av informantene var misfornøyd med at han måtte stemple, og at han måtte ha skriftlig bekreftelse på alle avtaler han hadde i undervisningstiden. Det medfører trekk i stønad, dersom han ikke kan legitimere gyldig fraværsgrunn. Han fortalte at han hadde vært hos politiet for å fornye passet, og selv om samtalen tok fem minutter, måtte han be politimannen skrive bekreftelse til ham. Det virket som om han syntes dette var litt vanskelig.

5.5 Vurdering av og kjennskap til flyktningguiden

Flere av flyktninginformantene kjenner ikke til flyktningguideprosjektet. En informant sier han kjenner til prosjektet og at de skulle ta kontakt med han, men at de ikke har gjort det ennå.

Enkelte av flyktningene kan foreløpig såpass lite norsk at det kanskje kan være vanskelig å skulle ha fast kontakt med en nordmann og bare prate norsk. En av informantene forteller imidlertid at hun har flyktningguide, og er fornøyd med denne kontakten. Hun kan heller ikke så mye norsk ennå, men synes det er hyggelig å gå tur og lage middag sammen med den norske kontakten. De treffes en gang i uken. En annen av informantene sier han hadde mye kontakt med sin flyktningguide tidligere, men etter at denne flyttet har han ikke fått noen ny. Han var med sin kontakt i kirken, og har blitt kjent med en del nordmenn der.

5.6 Egen økonomi

De fleste av flyktninginformantene sier de klarer seg økonomisk, men de har ikke mer penger enn at det så vidt rekker. Det er mange ting de gjerne skulle gjort eller kjøpt, som de nå ikke har råd til. Spesielt er det mange som klager over dårlige boforhold. De nevner spesielt at det er kaldt der de bor. Kun et par informanter var svært godt fornøyd med sine leiligheter, men de bodde da også i en helt ny boligblokk.

Den eneste informanten som ga sterkt uttrykk for misnøye, var paradoksalt nok den av informantene som mottok mest penger. Han mente imidlertid at han fikk for lite penger, tatt i betraktning at han var i arbeidspraksis med hardt manuelt arbeid, men likevel ikke fikk mer penger enn de som sitter på skolebenken hele dagen. Han var også opptatt av at

det beløpet han får i måneden er langt under hva en gjennomsnittlig nordmann tjener. Likevel mente han at han ikke syntes det var ideelt å motta penger fra kommunen. Hans ønske er å kunne få et eget arbeid, så han kan forsørge seg selv.

De fleste av informantene aksepterer at de har det trangt økonomisk, men at det er mye de ville ha gjort dersom de hadde mer penger. En av dem ville besøkt slektninger i Canada. Bosituasjonen er også relativt dårlig for mange. En nevner at det er svært kaldt og trangt i leiligheten. Han har svært lav husleie, men har i stedet store strømuttergifter. Han sier han bør i huset for å spare penger.

En av informantene mente han hadde store utgifter til psykiatrisk behandling, samt store telefonuttergifter forbundet med hyppig kontakt med sin familie, som bor i flyktningleir. Han har søkt om gjenforening med familien, og er bekymret over sin far som er svært syk. Han var den eneste av informantene som sa at det var så vidt han klarte seg økonomisk. Men også et par av de andre uttrykte at de ideelt sett gjerne skulle hatt bedre økonomi, og at det er mye de har lyst til å gjøre, eller kjøpe, som de nå ikke har råd til. De framhever blant annet utgifter til heldagsbarnehage, månedskort og telefonuttergifter. Jevnt over uttrykker de fleste av informantene likevel at de er tilfredse økonomisk. De synes ikke de kan kreve mer enn det de nå får, og enkelte sier også at det viktigste for dem er å bo i et land hvor det er fred.

5.7 Oppsummering

Flyktningene er langt på vei tilfredse med norskundervisningen, men flere har individuelle problemer med læring. Flere peker på at jobb og sosial integrering også er av stor betydning for norskkunnskapene, og etterlyser mer utstrakt bruk av praksisplass.

Når det gjelder aktivitetskursene, er flyktningene betydelig mer kritiske. Delvis er det innholdet i kursene som oppfattes som lite inspirerende, og delvis er bakgrunnskunnskapene til deltakerne sprikende, mange klarer ikke å følge med, mens det for andre blir for elementært.

De fleste informantene uttrykker at de ikke synes de kan kreve mer økonomisk støtte enn det de får, men at økonomien setter klare grenser for utfoldelse og konsum.

6 Oppsummering og konklusjon

Først og fremst må det framheves at Bærum kommune på mange måter er langt framme når det gjelder flyktningarbeid. Flyktningene er jevnt over svært fornøyd med den hjelpen de får på flyktninge- og innvandrerkontoret, og kommunen satser bevisst på å legge til rette for en aktiv tilværelse for de nyankomne flyktningene. Viljen til å skape et best mulig tilbud er til stede i alle de tre involverte etatene. Kommunen har satt i gang et flyktningguideprosjekt, som er et positivt bidrag til å gi flyktningene kontakt med nordmenn og bli kjent med lokalmiljøet på en annen måte enn det de kanskje ville klart på egen hånd.

Når det gjelder selve inntektssikringen, ser det ut til at flyktningene jevnt over synes at ordningen er grei, selv om de ikke har særlig mye penger å rutte med. Ønsket om å bli selvforsørget er dessuten stort. Flyktningene uttrykker likevel ikke noe sterkt ubehag ved å delta i ordningen. Til sammenligning kan det nevnes at det i en tidligere undersøkelse av flyktninger i Oslo og deres opplevelse av å motta sosialhjelp framgår at 70 prosent av flyktningene opplevde det som ubehagelig å være sosialklienter (Djuve og Hagen 1995).

De to undersøkelsene er ikke direkte sammenlignbare, men det er i hvert fall ingenting som tyder på at det oppleves som verre å motta kvalifiseringsstønad enn å være sosialklient. De ansatte i kommunen er gjennomgående entusiastiske i forhold til ordningen, og har store forventninger til at den skal ha positive effekter på integreringsløpet.

Det ser også ut til å være stort sammenfall i vurderingene til henholdsvis ansatte og deltakere. Det er også godt samsvar mellom prosjektet slik det er beskrevet i søknaden til UDI og det faktiske arbeidet. Det største avviket er knyttet til den foreløpig beskjedne bruken av praksisplass. Samtidig er dette det området måloppnåelsen i forhold til tilpasning til individuelle ønsker og behov er lavest. Det er slående at mange av flyktningene ønsker seg en enda mer aktiv tilværelse enn den de allerede har. Mange av informantene tynges av å skulle bruke hele dagen i klasserommet, og de gir uttrykk for at de heller vil ut og treffe mennesker og bli kjent med samfunnet på en annen måte enn gjennom undervisningen, en del ønsker seg eksplisitt halv dag med arbeidspraksis. Behovet og ønsket om praksisplass er ekstra stort blant deltakere med lite skolebakgrunn. Disse uttrykker store motforestillinger mot en ensidig vektlegging av klasseromsundervisning. Utbredt misnøye med aktivitetskursene som tilbys på ettermiddagen er et annet eksempel på at den individuelle tilretteleggingen kunne ha vært bedre. Flere av informantene mener at de får lite igjen for deltakelsen i kursene.

Det er lagt et godt grunnlag for individuell tilrettelegging gjennom kartleggingssamtale, oppfølgingssamtaler og utarbeiding av handlingsplaner. Handlingsplanene er lagt opp med hovedmål og delmål, der det også angis hvem som er ansvarlig for å følge opp det enkelte delmål. Hvorvidt handlingsplanene virkelig blir individuelt tilrettelagt på en god måte, avhenger imidlertid av i hvilken grad tverrfaglig team lykkes i å komme fram til hensiktsmessige mål, og i å avdekke hva som er de reelle hindrene som må forsøres for å nå målene. Et problem i denne sammenheng synes å være at flyktningene er for tilbakeholdne i å mel-

de sine ønsker. Individuell tilrettelegging avhenger dessuten av at tverrfaglig team lykkes i å stadig videreutvikle og oppdatere handlingsplanen. Og sist, men ikke minst, er det en forutsetning at det ikke bare planlegges, men også iverksettes, tiltak i tråd med målene i handlingsplanen.

De mest alvorlige «systemhindringene» synes dermed å være knyttet til den manglende bruken av arbeidspraksis. Siden arbeidspraksis er et uttalt mål både for flyktningene selv og fra de ansattes side, må det være «noe» som hindrer at tiltaket brukes mer. Det kan være flere årsaker til at ikke flere flyktninger får kommet ut i praksis tidligere. Det kan for eksempel være vanskelig å oppdrive egnete praksisplasser.

Fra Mølla framheves det at problemet er knyttet dels til at flyktningene kommer for sent til Mølla, dels til at det er vanskelig å framskaffe halvdagsplasser. En mulig løsning hadde vært at noe av norskundervisningen ble lagt til arbeidsstedene, men her er igjen refusjonsordningen for voksenopplæringen et hinder: Med mindre man plasserer en gruppe på 10–15 flyktninger på samme arbeidsplass, er økonomien i slike løsninger dårlig. Det diskuteres likevel om de nye og utvidede timerammene kan brukes mer fleksibelt, og dermed dekke refusjon for en hel gruppe selv om det bare er én i gruppen som får undervisning om gangen.

Videre ser det ut til at noe av tregheten med å skaffe praksisplasser til flyktningene skyldes at flyktningene er beskjedne med å fremme sine ønsker, og de venter på at de ansatte ved Flyktninge- og innvandrerkontoret eller Mølla selv skal ta initiativ. Flyktningene er i en mottakersituasjon, og mange av dem er takknemlige for den hjelpen de allerede får. Det virker som de har liten lyst til å fremme krav. Dette kan paradoksalt nok være et hinder for aktiv deltakelse fra flyktningene i utforming av kvalifiseringstilbudet.

Det store arbeidspresset på hver av flyktningrådgiverne gjør nok også at rådgiverne ikke alltid får fullgod oversikt over hvordan situasjonen kan bedres for hver enkelt flyktning. Oppfølging av 26 voksne flyktninger annenhver måned gir en ganske stor møtetrykthet. Flyktningene har også mange problemer som hindrer dem i å motivere seg fullt ut for kvalifisering. De har bekymringer for familien i hjemlandet, enkelte har helseproblemer, omfattende barneomsorg, og manglende erfaring fra skolearbeid.

Vi har konkludert med at samarbeidet mellom de tre etatene fungerer forholdsvis godt. Likevel er det noen uenigheter omkring sammensetningen av kvalifiseringsløpene, spesielt i forhold til organisering av norskopplæringen og tidspunkt for arbeidspraksis. Det framstår som noe uklart hvem som skal ha det siste ordet i disse spørsmålene. Organiseringen av samarbeidet kan kanskje effektiviseres noe. Det kan synes som at det skjer noe dobbeltarbeid, ved at både rådgiver fra FINN og fra Mølla følger opp kvalifiseringstilbudet til den enkelte. Kanskje hadde det vært hensiktsmessig å konsentrere innsatsen på ett sted. Tett samarbeid mellom tre tjenestesteder er dessuten i seg selv ressurskrevende. Dersom antall tjenestesteder skulle reduseres, ville det være mest nærliggende å flytte aktiviteten som i dag skjer på Mølla inn i FINN. Det må i så fall veies opp i mot ulempene ved å miste den nære kontakten med kompetansen som finnes på Mølla. Vi er for øvrig også noe skeptiske til plasseringen av flyktningene sammen med tunge sosialhjelpsgrupper på Mølla, kanskje spesielt i forhold til signaleffekten dette kan ha overfor arbeidsgivere og andre i lokalmiljøet.

Litteratur

- Bærum kommune, seksjon arbeid, aktivitet og opplæring(1999) *Prosjektplan for 1999: Forsøk med tiltak for å vri inntekten for nyankomne flyktninger fra passiv sosial støtte til aktive tiltak som fremmer kvalifisering for ordinært arbeid og utdanning.* 10. mai 1999.
- Djuve, Anne Britt og Kåre Hagen (1995) «Skaff meg en jobb!» *Levekår blant flyktninger i Oslo.* Fafo-rapport 184
- Regler for kvalifiseringsstønad i Bærum kommune. 1. august 1999
- Søknad sendt av BKVO, Mølla og FINN til KRD om prosjektmidler til alternativ inntekts-sikring. 1998

Vedlegg 1 Spørreskjema for intervju med flyktninger

Før ankomst til Bærum kommune

- Fortell kort om din flyktninghistorie
- Når kom du til Norge?
- Har du bodd i noen andre kommuner enn Bærum tidligere?
- Har du vært på asylmottak?
- i så fall: hvor lenge?
- lærte du noe (om det norske samfunn, dine rettigheter el. a.) du har nytte av der?

Ankomst til Bærum kommune

- Hvordan var ditt første inntrykk da du kom til Bærum?
- fortell om ankomsten din, hva var det du opplevde, hva skjedde?
- Hvordan ble du tatt i mot?
- hvem hadde du å gjøre med, hva hjalp de deg med? hvor ble du møtt?
- hvor fort fikk du bolig? var boligen tilfredsstillende?

Kvalifiseringstiltak

- Hva har du vært igjennom av kvalifiseringstiltak (norskopplæring, o. a.) før du begynte på dette programmet?
- Hvordan fikk du vite om introduksjonsprogrammet?
- Hva slags informasjon fikk du?
- Hvordan ble programmet presentert?
- Hvor frivillig var det for deg å melde seg på, følte du noen form for press?
- Har du endret oppfatning av programmet underveis?

- bedre enn forventet?
- svarte til forventningene?
- Føler du at du selv fikk være med å påvirke kvalifiseringsprogrammet?
- Får du den informasjonen du trenger?
- Er det noe informasjon du savner?

Norskopplæringen

- Hvilke erfaringer har du med norskopplæringen?
- er den for omfattende eller tilstrekkelig omfattende?
- synes du at du får tilstrekkelig informasjon om det norske samfunn?
- har du hatt bruk for, og anvendt, det du har lært på kurset?

Yrkesopplæring og arbeidspraksis

- Hvilke erfaringer har du fra arbeidspraksisen?
- er du fornøyd?
- er det noe annet du heller hadde kunnet ønske deg?
- er yrkesopplæringen i tråd med hva du kan fra før?
- hva ønsker du å drive med?
- Synes du koblingen mellom yrkesopplæring og praksis er god nok eller blir det to separate løp med liten overføringsverdi?

Følelse av egenkontroll over programmets utforming

- Føler du at du blir møtt med respekt?
- Fikk du selv medvirke i planleggingen?
- Ble du hørt i ulike sammenhenger – av ulike hjelpere?
- Møter du forståelse for det du har gjennomlevd tidligere?
- Økonomisk situasjon
- Hvordan klarer du deg økonomisk i hverdagen?
- Fortell om din økonomiske situasjon
- Er det noe du gjerne skulle hatt mer penger til?

- Søker du deg jobb?
- Jobber du på kveldstid etter endt norskundervisning/aktivitetskurs?
- Har du blitt oppmuntret til å søke jobb?
- Ønsker du å komme i jobb?
- Prøver du å flytte sammen med noen?

Oppholdet i Norge mer generelt

- Hva venter du deg av oppholdet ditt i Norge?
- Kunne du tenke deg å bli værende her?
- Har du spesielle helseproblemer?
- Gjør disse at det er vanskelig for deg å delta?

Først til Mølla?

Fafo

Forskningsstiftelsen Fafo
Borggata 2B/Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
<http://www.fafo.no>

Fafo-notat 2000:12
Bestillingsnummer 645